

EVA TRIVUNOVIĆ

<https://orcid.org/0000-0002-9136-519X>

PRIMERJAVA IZVORA IN RAZVOJA FRAZEMOV *LOČITI LJULJKO OD PŠENICE* IN *LOČITI ZRNJE OD PLEV* TER NJUNIH VARIANT V SLOVENSKEM KNJIŽNEM JEZIKU

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.28.2.02](https://doi.org/10.3986/JZ.28.2.02)

V prispevku je s pomočjo raznovrstnega gradiva (listkovne kartoteke, slovarjev, elektronskih korpusov in drugih besedilnih zbirk) predstavljen zgodovinski razvoj frazemov *ločiti ljuljko od pšenice* in *ločiti zrnje od plev* od 16. stoletja do sodobnega časa. Poseben poudarek je namenjen ugotavljanju, ali drugi frazem izvira iz *Bible* ali je nastal na podlagi prvega frazema, saj sta si v veliko pogledih podobna: imata enak pomen 'ločiti slabo od dobrega', podobno strukturo in prinašata metaforo z istega področja človekovega življenja.

Ključne besede: frazeologija, izbiblijski frazemi, slovenski knjižni jezik, 16. stoletje, diahroni prikaz

Comparison of the Origin and Development of the Phraseological Units *ločiti ljuljko od pšenice* 'to separate the tares from the wheat' and *ločiti zrnje od plev* 'to separate the grain from the chaff' and Their Variants in Literary Slovenian

This article presents the development of two phrasemes, *ločiti ljuljko od pšenice* 'to separate the tares from the wheat' and *ločiti zrnje od plev* 'to separate the grain from the chaff', in literary Slovenian from the sixteenth century to modern times. The research is based on various sources: a paper concordance, dictionaries, electronic corpora, and other text collections. In addition, the article investigates whether the phraseological unit *ločiti zrnje od plev* is derived from the *Bible* or was formed based on the phraseological unit *ločiti ljuljko od pšenice* because the two share many similarities: they both mean 'distinguish the bad from the good', have a similar structure, and are related to the same domain of human life.

Keywords: phraseology, phraseological units derived from the *Bible*, literary Slovenian, sixteenth century, diachronic development

1 Uvod

V prispevku je na podlagi pregleda gradiva od začetkov slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju do sodobnega časa predstavljen izvor in zgodovinski razvoj frazemov *ločiti ljuljko od pšenice* in *ločiti zrnje od plev* v slovenskem knjižnem jeziku, pri čemer je posebna pozornost posvečena izvoru drugega frazema. Medtem ko je frazem *ločiti ljuljko od pšenice* v slovenski frazeologiji dosledno obravnavan kot izbiblijski,¹ se za *ločiti zrnje od plev* predvideva, da je nastal

Prispevek je nastal v okviru programske skupine *PODOBA – BESEDA – ZNANJE: življenje idej v prostoru med vzhodnimi Alpami in severnim Jadranom 1400–1800* (P6-0437), ki jo iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

bodisi na podlagi prvega frazema ali samostojno na podlagi biblijskega odlomka. V drugem delu članka je predstavljen zgodovinski razvoj obeh frazemov: njuna prisotnost v različnih zgodovinskih in sodobnih slovarjih ter raba v dejanskih besedilih, s čimer se poskuša določiti, od kdaj, v kakšnem obsegu in s katerimi variantami sta frazema v rabi v slovenskem knjižnem jeziku.

2 IZVOR OBRAVNAVANIH FRAZEMOV

Mnenje o nastanku frazemov *ločiti ljuljko od pšenice* in *ločiti zrnje od plev* v frazeološki literaturi ni povsem enotno. E. Kržišnik (2000: 71) navaja, da je frazem *ločiti ljuljko od pšenice* nastal na podlagi prilike o ljuljki med pšenico (Mt 13,24–30), o frazemu *ločiti zrnje od plev* pa zapiše: »[V] slovenščini [je] nastala vzporedna strukturno-pomenska tvorba **ločiti zrnje od plev** in k tej še pogovorna varianta **ločiti zrnje od plevela**. Izhodiščni izraz ohranja razmeroma trdno zvezo z bibličnim besedilom, medtem ko sta novi tvorbi povsem osamosvojeni frazem z dvema variantama.« (Kržišnik 2000: 71) Frazem *ločiti zrnje od plev* naj bi se torej po njenem mnenju oblikoval kasneje (varianta s *plevel* pa naj bi bila še poznejša), ne navaja možnosti, da bi se tudi ta frazem razvil iz istega ali drugega biblijskega odlomka.

Nasprotno M. M. Galer (2001: 71) v prilogi k diplomski nalogi *Biblične stalne zveze v slovenskem jeziku* prikaže oba sopomenska frazema »ločiti ljuljko od pšenice//ločiti zrnje od plev/plevela« in kot njun izvor zapiše dva biblijska odlomka: Mt 13,24–30 in Mt 3,12. Prvi odlomek je prilika o ljuljki med pšenico (Mt 13,24–30),² drugi odlomek pa je zaključna misel govora Janeza Krstnika: »Velnico ima v roki in počistil bo svoje mlatišče. Svoje žito bo spravil v kaščo, pleve pa sežgal z neugasljivim ognjem.« (Mt 3,12; podobno tudi Lk 3,17)

Biblijski izvor frazemu *ločiti zrnje od plev* pripisuje tudi *Slovar slovenskih frazemov* (SSF) v geslu *pleva* pri varianti *ločiti pleve od zrnja*, vendar sta v razdelku o izvoru frazema brez opozorila pomešana dva različna biblijska odlomka (Mt 13,24–30 (podčrtano s polno črto) in Mt 3,12 (podčrtano s črtkano črto)), kar je za bralca zavajajoče. Avtor namreč povzema tudi priliko o ljuljki med pšenico (Mt 13,24–30), na podlagi katere je nastal frazem *ločiti ljuljko od pšenice*.

1 V diahronem raziskovanju se je izkazalo za nujno ločevanje biblijskih (frazemi, ki so bili prevzeti v slovenski knjižni jezik iz jezikov biblijskih predlog kot že izoblikovane frazeološke enote) in izbiblijskih frazemov (frazemi, ki so svojo stalnost in/ali preneseni pomen dobili šele s procesom frazeologizacije v slovenskem jeziku). Za natančnejši pregled te problematike in s tem povezane terminologije gl. Trivunović 2019.

2 Mt 13,24–30: Podal jim je drugo priliko; rekel je: »Nebeško kraljestvo je podobno človeku, ki je posejal dobro seme na svoji njivi. Medtem ko so ljudje spali, je prišel njegov sovražnik, zasejal ljuljko med pšenico in odšel. Ko je setev zrastle in šla v klasje, se je pokazala tudi ljuljka. Prišli so gospodarjevi služabniki in mu rekli: »Gospod, ali nisi posejal dobrega semena na svoji njivi? Od kod torej ljuljka?« Dejal jim je: »Sovražen človek je to storil.« Služabniki pa so mu rekli: »Hočeš torej, da gremo in jo pobereмо?« »Nikakor,« je dejal, »da morda med pobiranjem ljuljke ne izpulite z njo vred tudi pšenice. Pustite, naj oboje skupaj raste do žetve. Ob času žetve pa porečem žanjcem: Zberite najprej ljuljko in jo povežite v snope, da jo sežgemo, pšenico pa spravite v mojo žitnico.«

Frazem *ločiti pleva od zrnja* oziroma *ločiti zrnje od plev* ali *ločiti zrnje od pleva* izhaja iz sv. pisma (Matej 13,24–30). Zgodba govori o človeku, ki je posejal pšenico. Ponoči je prišel hudič in zasejal med pšenico plevel. Ko je pognala pšenica in se je pojavil plevel, so sužnji predlagali, da ga populijo. Toda gospodar je ukazal, da pustijo vse do žetve, ker bi s puljenjem pleva populili tudi pšenico. Ob žetvi naj bi najprej populili plevel in ga zažgali, zatem pa poželi pšenico (gl. SRF3, 538): Velnico ima v roki in počistil bo svoj skedenj. Svoje žito bo spravil v kaščo, pleva pa sežgal v ognju, ki nikoli ne ugasne. (Matej, Sveto pismo nove zaveze, 1984, 27) (SSF, podčrtala E. T.)

Ob primerjavi biblijskih odlomkov in navedene literature lahko sklepamo, da se je frazem *ločiti ljujko od pšenice* oblikoval na podlagi prilike o ljujki med pšenico (Mt 13,24–30), frazem *ločiti zrnje od plev* pa najverjetneje na podlagi odlomka Mt 3,12 ali manj verjetno na podlagi podobnega Lk 3,17,³ torej gre za dva izbiblijska frazema.

Razdelek o izvoru frazema v SSF prinaša še druge pomembne informacije. Opredeljena je najbolj uveljavljena varianta⁴ in naveden podatek, v katerih dosedanjih slovarjih je frazem še mogoče najti: »V slovenskem [jeziku] se je po vplivu svetopisemske prispodobe bolj uveljavila oblika *ločiti zrnje od plev* (gl. citat iz Stritarja leta 1870, v neprenesenem pomenu tudi v Plet. II, 596, in Glonar, SSJ, 281).« Navaja tudi podatek o variantnih sestavinah frazema, pri čemer kot prvotno različico navaja obliko s sestavino *plevel*: »Sestavina *zrnje* se včasih zamenjuje s sestavino *zrno*, sestavina *pleva* pa s prvotnejšim (svetopisemskim) *plevel*.« Navedba je v nasprotju z izvirnim biblijskim odlomkom in verjetno izvira iz že omenjenega avtorjevega mešanja dveh odlomkov: v Mt 3,12 je govora o *plevah* 'trši ovoj semena pšenice', v Mt 13,24–30 pa o *ljujki* 'vrsta pleva'. Ta razlika med odlomkoma je prisotna v vseh izdajah *Biblije*, ki dosledno v prvem navajajo *pleva*, v drugem pa *ljujko* (podčrtala E. T.).

³ Za slovensko narodno skupnost so bila v preteklosti biblijska besedila večinoma dostopna v govornih oblikah, zato so se v slovenskem jeziku frazemi oblikovali predvsem na podlagi tistih odlomkov, ki so bili v rabi pri cerkvenem obredju. Tako se je iz Matejevega evangelija ustalilo mnogo več zvez kot iz drugih delov *Biblije*, saj se je ta del pri cerkvenem bogoslužju bral najpogosteje (Kržišnik 2008: 41).

⁴ V SSF so obravnavane naslednje variante frazema (skupaj deset): *deliti pleva od zrna*, *ločiti pleva od zrna*, *ločiti pleva od zrnja*, *ločiti zrnje od plev*, *ločiti zrno od plev*, *ločevati zrna od pleva*, *ločiti plevel od zrnja*, *ločiti plevel od zrna*, *ločiti zrnje od pleva*, *ločiti zrno od pleva*.

Tabela 1: Primerjava prevodov dveh biblijskih odlomkov iz Matejevega evangelija (*Biblija.net*)

	Mt 3,12	Mt 13,30
Trubar 1557	Inu on ima to velnizo vfuih rokah, on bode fuie gubnu pomeital, inu to pshenizo fpraulal vfuiio kashto, anpag te <u>pleue</u> bode on feshgal fteim vezhnim ognem.	Isberite na poprei to <u>lulco</u> , inu usnopoue fueshite de fe feshge, Anpag to pshenizo poberite vmuie fuisli.
Dalmatin 1584	Inu on ima fvojo Velnizo v'roki, inu on bo fvoje Gubnu pométal, inu Pshenizo v'fvoje Kalhte fpraulal: Ampak <u>Pléve</u> bo on feshgal s'vézhnim ognjom.	Sberite poprej v'kup <u>Lulko</u> , inu jo sveshite v'fnopike, de fe feshge, Pfhenizo pak meni v'kup fpravite v'moj Skeden.
Japelj 1784–1802	Kateřiga veľniza je v'njegóvi roki, inu on bó potreřbil fvoje gúbnu, inu bo fpravlal fvojo pshenizo v'shitnizo, <u>pleve</u> pak bó feshgal s'nevgařlivim ognjam.	poberite vkup pèrvizh <u>lulko</u> , inu jo sveshite v'fnopike, de fe feshgé, pfhenizo pak vkup fpravite v'mojo shitnizo.
Wolf 1856–1859	Njegova vevnica je v njegovi roki, in ob očistil svoje gumno, in bo spravlil svojo pšenico v žitnico, <u>pleve</u> pa bo sežgal z neugasljivim ognjem.	Poberite prvič <u>luliko</u> , in jo povežite v snopke, de se sežge, pšenico pa spravite v mojo žitnico.
Slovenski standardni prevod 2001	Velnico ima v roki in počistil bo svoje mlatišče. Svoje žito bo spravlil v kaščo, <u>pleve</u> pa sežgal z neugasljivim ognjem.	Zberite najprej <u>ljuljko</u> in jo povežite v snope, da jo sežgemo, pšenico pa spravite v mojo žitnico.

O prvotnosti samostalnika *pleva* v frazemu *ločiti zrnje od plev* na več mestih piše E. Kržišnik (Kržišnik Kolšek 1989/90; Kržišnik 1996). V anketi, ki jo je izvedla med srednješolci, se je v dveh nalogah pojavil frazem *ločiti zrnje od plev*. V eni nalogi je bilo treba nadaljevati frazem, v drugi pa popraviti napake v že zapisanih frazemih. Približno polovica dijakov je frazem dopolnila s samostalnikom *plevel*, enak delež je nato v že zapisanem frazemu samostalnik *pleva* popravil v *plevel* (Kržišnik Kolšek 1989/90: 138). Na tem mestu avtorica opozarja, da je le še vprašanje časa, kdaj bo zabrisana meja med napako in frazeološko varianto. Za zamenjavo samostalnika *pleva* s samostalnikom *plevel* navaja tri razloge: »a) nepoznavanje referenčne predmetnosti – plev, b) izrazna podobnost, c) skupne konotativne pomenske sestavine 'nekaj nevrednega'« (Kržišnik 1996: 136–137). Sprva je šlo pri zamenjavi za nenormativno napako, vendar se je z rabo ustalila, s sprejetjem v *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) pa je dobila status normativne variante (Kržišnik 1996: 137), kar potrjuje njeno tezo iz prejšnjega članka.

3 RAZVOJ OBRAVNAVANIH FRAZEMOV V SLOVENSKEM JEZIKU

V naslednjih razdelkih je prikazan razvoj obeh frazemov v slovenskem jeziku skozi stoletja, da bi preverili zgornjo trditev iz Kržišnik 2000, da je frazem *ločiti zrnje od plev* po nastanku mlajši. Poleg tega se ugotavlja tudi, ali med frazemoma prihaja do križanja. Glede na to, da prinašata podobno metaforo ter da imata podobno strukturo in enak pomen, njuno križanje⁵ ne bi bilo nič nenavadnega. S pomočjo raznovrstnega gradiva, ki zajema časovno obdobje od 16. stoletja do današnjega časa, skušam določiti, kdaj se je začela frazeologizacija obeh frazemov in kakšne so razvojne razlike med njima, posebna pozornost je namenjena tudi variantnosti obeh frazemov.

3.1 16. stoletje

Za raziskovanje frazeologije v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja je bila uporabljena listkovna kartoteka, ki je nastala za potrebe *Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja* (SSKJ16). Pregledano je bilo gradivo za naslednje besede: *deliti*,⁶ *kokola*, *kokolj*, *ljuljka*, *ločiti*,⁷ *osat*, *pleva*, *plevel*, *pšenica*, *zrnce*, *zrnje*, *zrno* in *žito*.

Začetek frazeologizacije potrjujemo z naslednjimi kriteriji, ki sledijo splošnim definicijskim lastnostim frazemov: večbesednost, stalnost rabe, nemotiviranost pomena iz vsote pomenov posameznih sestavin in ekspresivnost. Za izbiblijske frazeme je bistveno tudi osamosvajanje frazema od smisla prvotnega besedila ter pridobivanje novih pomenov v novih besedilih in kontekstih (prim. Kržišnik 2000: 67–69). Zato so zveze, ki se pojavljajo v razlagah izhodiščnega odlomka (tj. odlomka, na podlagi katerega je frazem nastal), večinoma opredeljene kot metafore, razen če ustrezajo drugim merilom, npr. so po obliki in pomenu enake pojavitvam v drugih kontekstih. Da lahko potrdimo stalnost oziroma ustaljenost, je potrebnih več pojavitev. V primeru ene pojavitve je ta najpogosteje opredeljena kot priložnostna metafora, razen če nedvoumno izkazuje druge definicijske lastnosti ali če v prid njeni frazeološkosti priča sobesedilo (npr. uvajalno sredstvo *kakor pravimo* ipd.). O frazeološkosti zvez se tako ne odločamo zgolj na podlagi ene značilnosti, temveč se vedno upoštevajo vse definicijske lastnosti.

3.1.1 *Ločiti ljuljko od pšenice*

V gradivu za slovenski knjižni jezik 16. stoletja se poleg različnih prevodov izhodiščnega odlomka (TE 1555,⁸ TT 1557, KPo 1567, JPo 1578, TT 1582-82, DB 1584, TPo 1595) pojavi več povzetkov, obnov in poimenovanj prilike ter tudi dobesednih navedkov daljših delov besedila. Izhodiščni biblijski odlomek je obrav-

⁵ Za definicijo in razlago termina križanje frazemov gl. Kržišnik 1996.

⁶ Za glagol *deliti* je bil pregledan tudi geselski sestavek v SSKJ16, katerega prva knjiga z gesli A–D je izšla leta 2021.

⁷ Glagol *ločevati* v gradivu za slovenski knjižni jezik 16. stoletja ni izpričan.

⁸ Viri iz 16. stoletja so označeni s krajšavami, ki jih uporablja SSKJ16 (37–39). Krajšavo sestavlja podatek o avtorju (prva črka priimka), delu (začetnica pomensko osrednjega samostalnika naslova dela) in letnica izida (Merše 2011: 8). Uporabljene krajšave so navedene in razvezane v seznamu virov.

navan v vseh treh postilah, kjer navedbi odlomka sledi dolga pridiga oziroma razlaga odlomka. Tam se pojavlja več različnih metafor, povezanih z zgodbo pridige, kjer je težko določiti, kaj je besedilna, priložnostna metafora in kaj bi že lahko bila ustaljena metafora v taki meri, da bi lahko govorili o frazemu. Poleg tega se še na nekaterih drugih mestih pojavljajo metafore, izpeljane iz izhodiščnega odlomka, vendar so si po zgradbi preveč različne, da bi jih lahko imeli za frazeološke. Tako v gradivu za slovenski knjižni jezik 16. stoletja frazem *ločiti ljuljko od pšenice* ni izpričan, je pa bila precej razširjena in poznana metaforična podoba ljuljke med pšenico.

V gradivu se večkrat pojavi zveza *ljuljka mej pšenico* 'slabo med dobrim'. Najbolj prepričljiva zgleda za frazem sta v KB 1566 (1) in DB 1584 (2). Oba odlomka sta vezana na takratno versko oziroma ideološko razdvojenost med protestanti in katoliki. To sta edina odlomka, kjer je zveza rabljena v drugačnem kontekstu, nepovezanem z izhodiščnim biblijskim odlomkom. Ker s tem zveza ustreza vsem frazeološkim lastnostim, lahko govorimo o frazemu *ljuljka mej pšenico* 'slabo med dobrim'.

- [1] Obtore ti kateri fadai fe niega svero dërshe, niega poftavom prav fkusi dade, inu sagovaraio, te Evangelike, kateri fe famiga Evangelia inu Chriftufa dërshe, preganiaio, inu morijo, ti nëfo vezh prava kãrfchanfka Cerkov, ftkokrat manie imaio, to mozh, da bi ne mogli kai kriviga uzhitu allu poftaviti: Tamuzh dafo leti ta prava gmaina Boshia inu Chriftufova, tër foli vRimu allu VVittembersij, Vlublani allu vKonftantinopoly, kateri Iesufovo fimo pollufhaio, Niega famiga sa odrëfhenika inu frednika fvoiga fposnaio, fvete fakramëte zhihtu po Chriftufuvi poftavi, obhaiaio, Rifnico ozihitu fposnaio, inu sa tu krish noffio allu tërpe, Ako ie lih dofti tudi hudih smot mey nijmi, **kokër lulke mey pshenico**. (KB 1566: H2a–H2b)
- [2] Leta Boshja Kãrfzhanfka Cerkou pak tudi nej nigder cillu zhihta najti: temuzh fe povfod mej pravimi dobrimi brunnimi Kãrfzheniki najdeo, en dejl ozhiti fvojovolni grefniki, **kakør je lulka mej Pshenizo**, hude Ribe mej dobrimi, fmërdezhi Kosli mej Ouzami, vPravi Cerqvi Boshji fo povfod hudi mej dobrimi, na tem Svejti. (DB 1584: I,cIIIb)

3.1.2 *Ločiti zrnje od plev*

Poleg prevoda izhodiščnih biblijskih odlomkov Mt 3,12 in Lk 3,17 (TE 1555, TT 1557, TT 1581-82, DB 1584) se pojavijo le še en citat oziroma ponovna navedba obravnavanega odlomka, dve z odlomkom povezani priložnostni metafori in zveza *ločiti pleve od pšenice* (3), ki je zelo podobna današnjemu frazemu. Pojavi se v novem kontekstu, nima navedbe izhodiščnega odlomka, pomen pa se sklada s sodobnim 'ločiti slabo od dobrega', tudi strukturno je zgled enak sodobnima frazemoma. Postavlja se vprašanje, ali gre za (starejšo) varianto enega od frazemov ali za križanje obeh frazemov. Viri za slovenski knjižni jezik 16. stoletja so omejeni, podatkov o govorjenem jeziku nimamo, zato na podlagi ene pisne potrditve težko z gotovostjo sklepamo o tedanji jezikovni rabi. Zveza se pojavi v Juričičevi postili, ki je prevod postile Johanna Spangenberg, primerjava odlomka v obeh delih pa razkrije, da gre za dobesedni prevod iz nemščine.

- [3] Sdai pak fe sa Dinarieu volio, kai le od kod pritezhe vnotar vsame: Sanikarni Liudye, Papeshniki, Farij, kriuizhni kerfzheniki, kateri ishe pres preftanka pred inu pred Boshyo Befëdo framote

inu pfuio. Ty takoui fe imαιο prozh odlozhiti, **kakor fe lozhio Pleue od Pshenice**: Sakai nesklada fe Lash inu Refniza, Chriftus inu Belial. (JPo 1578: III,73)

- [4] Dise folt man abfondern/ wie der Ackerman **die Sprew vom Weyzen abfonderet**/ Denn es fimmer nicht vberein/ lügen vnd warhey/ Chritus vnd Belial. (SA 1559: III,LXIII)

V sodobni nemščini obstaja frazem *Spreu vom Weizen trennen* (Duden, geslo *Spreu*⁹), ki se v dobesednem prevodu glasi *ločiti pleve od pšenice*.¹⁰ Po podatkih v geslu *weiz(en)* v Grimmovem nemškem slovarju (Grimm) je bil ta frazem v času Spangenbergova v nemščini že v rabi in bi lahko prek prevodov vplival tudi na oba obravnavana slovenska frazema, vendar to zaradi nekoliko drugačnih sestavin ni najbolj verjetno. Glede na to, da druge podobne zveze v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja niso izpričane, gre pri Juričiču najverjetneje za dobesedni prevod nemškega izvirnika.

3.2 Slovarji preteklih obdobij

Frazeologija je sestavni del leksike, zato se ji je slovaropisec, ki je v svoje delo vključil slovenski jezik, težko izognil (Gantar 2001: 207). Že v preteklosti so bili frazemi vključeni v slovarje in prepoznani kot specifično gradivo, na katero je treba opozoriti (Ulčnik 2014a: 98), kar se kaže tudi v tem, da so se v večjezičnih slovarjih trudili najti slovenske ekvivalente nemškemu frazemom (prim. Legan Ravnikar 2019: 57–73 (Vodnikov slovar); Ulčnik 2014b: 282–319 (Cigaletov in Pleteršnikov slovar); Jesenšek 2004: 241–251 (Pleteršnikov slovar)).

Glede na današnje smernice slovarske obravnave frazeologije je ta v starejših slovarjih prikazana precej nesistematično in pomanjkljivo, kar ni posebnost slovenskega prostora, temveč podobno ugotavljajo tudi npr. germanisti (Jesenšek 2004: 241). Obravnava frazeologije v starejših slovarjih je tako precej neenotna, večinoma ni ustaljenega vrstnega reda, stalne in proste besedne zveze so pomešane, tudi razlaga ali ekvivalent v drugem jeziku pogosto manjka. Vendar pa se je pri vrednotenju frazeologije v starejših slovarjih treba zavedati dejstva, da je bila frazeologija (in s tem tudi frazeografija) kot veda (skoraj) povsem nerazvita, tudi splošna slovaropisna načela in merila so bila drugačna od današnjih. V 19. stoletju so bili frazemi obravnavani v okviru paremiologije v širšem smislu, ki je poleg pregovorov in frazemov zajemala tudi izreke in druge sorodne enote (Ulčnik 2014b: 284).

Keber (2000: 84–85) kot posebej pomembne za raziskovanje frazeologije izpostavlja slovarje naslednjih avtorjev: Hieronim Megiser (MD 1592, MTh 1603; 16. stoletje), Matija Kastelec in Gregor Vorenc, Hipolit¹¹ (17./18. stoletje),

⁹ <https://www.duden.de/rechtschreibung/Spreu>.

¹⁰ Tudi SSF navaja *die Spreu vom Weizen trennen* kot tujejezični ustreznik pri frazemu *ločiti pleve od zrnja*.

¹¹ Uporabljena je bila *Kartoteka gesel obrnjenega latinsko-nemško-slovenskega in nemško-slovensko-latinskega slovarja Hipolita Novomeškega* (1711–1712), ki jo je pripravil J. Stabej in jo hrani Sekcija za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Valentin Vodnik,¹² Anton Murko, Matej Cigale, Maks Pleteršnik (19. stoletje) in Joža Glonar (20. stoletje).¹³ Poleg teh so bili pregledani še *Slovar jezika Janeza Svetokriškega* (17./18. stoletje) in *Slovar Pohlinovega jezika* (19. stoletje), ki ju je pripravil Marko Snoj (2006; 2020),¹⁴ slovar Ožbalta Gutsmana (19. stoletje) in frazeološki slovar Josipa Pavlice (20. stoletje).

Poleg pregleda slovarjev je za diahrono raziskovanje nepogrešljivo tudi preverjanje rabe v sočasnih besedilih (Gantar 2001: 219), saj odsotnost frazema v slovarju ne pomeni nujno, da takrat ni bil v rabi. Zato je bil poleg slovarjev za potrditev rabe frazemov v preteklih obdobjih uporabljen tudi *Korpus starejših besedil IMP* (Erjavec 2014; dalje: IMP, gl. 3.4).

Pregledane so bile iztočnice sestavin obeh frazemov, pri čemer so bile upoštevane vse variante iz SSF in leksemi iz 16. stoletja, ki danes za frazema niso značilni. V slovarjih s slovenskim izhodiščem so bile tako pregledane naslednje iztočnice: *deliti, kokola, kokolj* (tudi *kokal(j)*), *ljuljka* (tudi *ljoljka*), *ločevati* (tudi *ločevanje*), *ločiti* (tudi *ločenje*), *pleva* (tudi *pleve*), *pšenica, zrnce, zrnje, zrno* (tudi *zrne*) in *žito*. V slovarjih z nemškim izhodiščem so bile pregledane naslednje iztočnice: *absondern, Getreidehülse, Kelchbalg, Kern, Korn, Körnchen, Körner, Körnerfrucht, Körnlein, (Korn)rade, Kornraden, Rauschkorn, scheiden, Schwindelhafer, sondern, Spelze, Spreu, Taumellolch, t(h)eilen, trennen, Unkraut in Weizen*.¹⁵

3.2.1 Pojavitve frazemov v slovarjih preteklih obdobj

Megiserjev, Kastelec-Vorenčev, Hipolitov, Pohlinov in Gutsmanov slovar obravnavanih frazemov ne navajajo, tudi drugih zanimivih pojavitev pri pregledanih iztočnicah ni. V *Slovarju jezika Janeza Svetokriškega* je v geslih *ljuljka, ljoljka* in *pšenica* iz zgledov razviden poseben pomen besed, ki izhaja iz biblijske prilike, vendar primera za frazem ni. V zgledih se pšenica in ljuljka pogosto pojavita skupaj kot nasprotje dobro – slabo.

12 Vodnikov slovar (1804–1806) predstavlja pomemben mejnik v slovenskem slovaropisju. V razsvetljenstvu sta bili za koncept razlagalnega slovarja značilni dokumentiranost jezikovnega gradiva in aktualna raba. Vodnik je zato poleg pisnega gradiva prvi načrtno zbiral tudi slovensko govornjeno besedišče na terenu, in sicer na območju Kranjske, Koroške, Štajerske, Goriške, Bele krajine in celo Rezije. S tem je postal prvi slovaropisec, ki je načrtoval slovar za skoraj celotno slovensko etnično ozemlje (Legan Ravnkar 2019: 58–61). – Pri pregledu je bila uporabljena *Kartoteka gesel obrnjenega nemško-slovenskega slovarja Valentina Vodnika*, ki jo je pripravil J. Stabej in jo hrani Sekcija za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

13 Čeprav za te slovarje načeloma velja, da prinašajo veliko frazeoloških enot, več raziskovalcev za Pleteršnikov in delno tudi Glonarjev slovar opozarja na slabo zastopanost biblijskih stalnih zvez (prim. Kržišnik 2000: 75; Humar 1998: 94).

14 Ta slovarja sta tipološko drugačna od ostalih, saj sta sodobna avtorska slovarja, ki opisujeta starejše obdobje, natančneje jezik enega pisca. Ostali slovarji opisujejo leksiko obdobja, v katerem so nastali.

15 Seznam nemških iztočnic za pregled je bil oblikovan na podlagi treh virov: Luthrovega prevoda obeh biblijskih odlomkov, Pleteršnikovih nemških ustreznih in sodobnih dvojezičnih slovarjev F. Tomšiča (1973, 1974), s čimer so bile zajete tako sodobne kot tudi morebitne starejše variante iztočnic.

- [5] s' dajna fe pofna zhlovek zhe je ppheniza, ali lolka (Snoj 2014)
 [6] kaj s' en velik greh je pohujshane dati, inu v' mej pshenizo teh nedolshneh, lulko tiga greha fejati (Snoj 2014)

V Pleteršnikovem slovarju se v geslu *pleva* med zgledi pojavi tudi *zrnje ločiti od plev*, a brez nemškega frazeološkega ustreznika ali razlage pomena. Težko zagotovo trdimo, ali gre za frazem ali za zgled rabe, saj v starejših slovarjih (tudi v Pleteršnikovem) stalne besedne zveze niso obravnavane ločeno od prostih besednih zvez, temveč so skupaj z njimi navedene med ponazarjalnim gradivom, zato je včasih težko določiti, za katero vrsto besedne zveze gre v danem primeru. Stalnim besednim zvezam je najpogosteje dodana nemška varianta brez razlage pomena, velik delež splošno znanih frazemov pa je brez razlage in brez nemškega ustreznika (Humar 1998: 95).¹⁶ V. Jesenšek (2004: 248) na podlagi obsežnega pregleda frazeološkega gradiva v Pleteršnikovem slovarju ugotavlja, da ni mogoče sklepati, zakaj so nekatere frazeološke zveze brez nemškega ustreznika. Zveza se pojavi tudi v Glonarjevem slovarju pri geslih *ločiti* in *pleva*, z različnim besednim redom: *ločiti: ločiti pleve od zrnja* (Glonar 1936: 197); *pleva: zrnje od plev ločiti* (Glonar 1936: 281).¹⁷ Tako kot pri Pleteršnikovem slovarju tudi tukaj ni mogoče z gotovostjo trditi, ali gre za frazeološko ali nefrazeološko zvezo, vendar gre zaradi pojavitve v več slovarjih in zaradi značilnosti obeh slovarjev lahko za frazem.

Frazem v svojem frazeološkem slovarju obravnava J. Pavlica, ki navaja obliko *ločiti pleve od zrna* in označi biblijski izvor s kvalifikatorjem *sv. p.* Frazem je obravnavan v geslu *ločiti* (Pavlica 1960: 222), pri *zrno* (662) je kazalka na *ločiti*, gesla *pleva* pa v slovarju ni. Ker za podobni zvezi v Pleteršnikovem in Glonarjevem slovarju, kot je bilo navedeno, težko z gotovostjo trdimo, ali gre za frazem ali zgled rabe, je Pavličev slovar prva nedvoumna uslovaritev enega od obravnavanih frazemov, saj gre za frazeološki slovar.

3.3 Sodobni slovarski priročniki

3.3.1 SSKJ2

V drugi, dopolnjeni in prenovljeni izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ2)¹⁸ sta obravnavana oba frazema, toda v geslu *ločiti* najdemo samo *ločiti ljuljko od pšenice*, čeprav bi na tem mestu pričakovali oba. *Ločiti ljuljko od pšenice* je obravnavan v geslih *ljuljka*, *ločiti* in *pšenica*; variante frazema *ločiti zrnje od plev* pa v geslih *pleva*, *plevel*, *zrnje* in *zrno*. Frazema sta povsod uvrščena v frazeološko gnezdo. Frazem *ločiti ljuljko od pšenice* je vedno naveden v tej obliki (brez

¹⁶ V. Jesenšek (2004: 244) navaja trditev A. Vidovič Muha (1994), da naj bi bilo frazeološko gradivo v Pleteršnikovem slovarju posredno označeno s tem, da so ob njem vedno navedeni nemški ustrezniki, vendar avtorica ugotavlja, da to ne drži v celoti, saj je nekaj tega gradiva brez nemških ustreznic.

¹⁷ Različen besedni red je glede na različne slovarske priročnike ena od značilnosti tega frazema.

¹⁸ Pregledana sta bila tudi *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016–in ePravopis: Slovar slovenskega pravopisa 2014–*, vendar ne vsebujeta nobenega gesla s seznama. So pa variante *ločiti/ločevati zrnje/zrno od plev/plevela* prikazane v *Konceptu novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika*, kjer je zapisano, da bodo variante s *plevel* označene kot normativno manj ustrezne dvojnice in da so kasnejšega nastanka (Gliha Komac idr. 2015: 58, 61).

variant) in s kvalifikatorjem bibl.¹⁹ Frazemu je pripisan pomen 'ločiti, odstraniti slabo iz dobrega' oziroma v geslu *ločiti* samo 'odstraniti slabo iz dobrega'.

Frazemu *ločiti zrnje od plev/plevela* je vedno pripisan kvalifikator knjiž., navedenih je več variant, ki pa niso obravnavane pri vseh relevantnih sestavinah: 1) *ločiti pleve od zrnja* (v geslih *pleva*, *zrnje*); 2) *ločiti zrno od plevela* (v geslu *plevel*) in 3) *ločiti zrno od plev* (v geslu *zrno*). Z variantami v besednem redu so povezane tudi nekoliko drugačne razlage: 'ločiti, vzeti dobro iz slabega' ali 'ločiti, odstraniti slabo iz dobrega'. Poleg besednega reda se razlage ločijo še v glagolu *vzeti* : *odstraniti*.

3.3.2 Slovenski pravopis 2001

Slovenski pravopis 2001 (SP) obravnava oba frazema, vsakega le v enem geslu. Frazem *ločiti zrnje od plev* navaja v geslu *pleva* (brez kvalifikatorja), frazem *ločiti ljuljko od pšenice* pa v geslu *ločiti* s kvalifikatorjem bibl. Varianta *ločiti zrno od plevela* manjka.²⁰ Frazemoma ni pripisana razlaga, kar za SP ni neobičajno (prim. Kržišnik 2003: 227). V geslu *ločiti* je frazem naveden kot zgled za glagolsko vezljivost *koga/kaj od koga/česa*, kar je neustrezno (prim. Kržišnik 2003: 226).

ločiti in lóčiti -im dvovid. lóči -te in -íte, nedov. -èč -éča; lóčil -ila, lóčit, lóčen -a; lóčenje; (lóčit) (í/í/ô ô) *koga/kaj od koga/česa* ~ otroka od družine; ~ meso od kosti; bibl. ~ ljuljko od pšenice; Komaj je ločil cesto pred seboj *videl*; *ločiti med kom/čim* ~ ~ dobrimi in slabimi ljudmi; ~ ~ nagajivostjo in hudobnostjo (SP)

3.3.3 Slovar slovenskih frazemov

SSF frazema *ločiti ljuljko od pšenice* ne obravnava, obravnava pa variante frazema *ločiti zrnje od plev* pri iztočnicah: *deliti*, *ločiti*, *ločevati*, *pleva*, *plevel*, *zrnje* in *zrno*. Skupaj se pojavi deset različnih variant; vsaka je navedena pri vseh sestavinah, le varianta *ločiti plevel od zrna* je zabeležena le pri *zrno*, ne pa tudi pri *plevel* in *ločiti*. Glagolski varianti *deliti* in *ločevati* se pojavita vsaka samo v eni varianti: *deliti pleve od zrna* in *ločevati zrna od plevela*. Poleg predvidenih sestavinskih variant *pleva* : *plevel* in *zrnje* : *zrno* ter besednorednih variant v enem primeru navaja tudi oblikoslovne variante (*ločevati zrna* : *ločiti zrno*). Frazem je najbolj podrobno obravnavan pri varianti *ločiti pleve od zrnja* v geslu *pleva*, kjer je pojasnjen izvor frazema (gl. razdelek 2), navedeni so tudi tujejezični ustrezniki.

Pri vseh sedmih variantah, ki imajo pripisane kvalifikatorje, se pojavi kvalifikator pren. (preneseno), pri treh v kombinaciji z ekspr. (ekspresivno). Tri variante so označene s kvalifikatorjem star. (starejše): *ločiti pleve od zrna*, *ločiti zrno od plev* in *ločiti zrno od plevela*. Zadnjemu sta nato dodana še dva slovnična kvalifikatorja: tudi nikal., nedov. *ločevati*. Le varianti *ločiti pleve od zrnja* (geslo *pleve*)

¹⁹ Po E. Kržišnik bi oznaka bibl. pri *ločiti ljuljko od pšenice* pomenila, da zveza ohranja vrednost bibličnega citata in ne frazema, vendar je v slovarju kvalifikator rabljen preveč nedosledno, da bi lahko bili povsem prepričani (Kržišnik 2000: 73).

²⁰ E. Kržišnik ugotavlja, da čeprav se v nekaterih primerih zdi, da ne vključevanje določene variante v SP kaže na njen neknjižni status, tega za SP v celoti ne moremo trditi, saj je nedoslednosti preveč: »prisotnost ali odsotnost frazema ali variante v SP 01 za njun knjižnojezikovni status ne more biti relevantna« (Kržišnik 2003: 225).

je pripisan kvalifikator knj. (knjižno). Težko je presojati o ustreznosti oznak, saj v slovarju niso pojasnjene (prim. tudi Konicka 2012: 175). O oznakah avtor zapiše: »Pri oznakah sem se večinoma zgledoval po SSKJ, seveda z delnim zmanjšanjem njihovega števila in ustreznimi popravki v primerih, ko se je določena oznaka izkazala za preohlapno ali neustrezno. [...] Glede na posamezne kritične odzive nekaterih frazeoloških teoretikov o oznakah v poskusnem zvezku poudarjam, da so te izbrane po avtorskem individualnem občutku, ki se je izoblikoval v dolgoletnem intenzivnem slovarskem delu z gradivom najrazličnejših slogov.« (Keber 2003: 11) Tako uvajanje oznak brez pojasnil in z veliko stopnjo nedoslednosti »spravlja v nekaterih primerih bralca v zadrego, namesto da bi mu pomagala« (Konicka 2012: 175).

Podobno kot v SSKJ2 tudi tukaj variantnost besednega reda vpliva na razlago. Variante, kjer se najprej pojavi *pleva* ali *plevel*, imajo razlago *ločiti slabo od dobrega*, variante, ki imajo najprej *zrnje* ali *zrno*, pa imajo razlago *ločiti dobro od slabega*.

3.4 Prisotnost frazemov v korpusih

V raziskavi sta bila uporabljena dva elektronska jezikovna korpusa: IMP (Erjavec 2014) za potrditev frazemov v starejših obdobjih in *Gigafida 2.0* (Krek idr. 2019) za potrditev frazemov v sodobnem jeziku. Večina besedil v korpusu IMP je iz 19. stoletja, vendar so vključene tudi nekatere starejše knjige, vse do vzorca Dalmatinovega prevoda *Biblije*, ki obsega osem strani Matejevega evangelija (10.–16. poglavje).²¹ Korpus vsebuje 17.723.874 pojavnic.²² *Gigafida 2.0* je najnovejša različica korpusa sodobnega jezika, ki se od prejšnjih verzij vsebinsko loči po večjem deležu leposlovnih besedil, šolskih gradiv in spletnih časopisov.²³ V primerjavi z IMP je mnogo večja, saj vsebuje 1.333.360.653 pojavnic.²⁴

Za iskanje je bilo uporabljeno orodje noSketch Engine infrastrukture CLARIN.SI.²⁵ V obeh korpusih so bila izvedena štiri iskanja (za vsak frazem dve), ki so bila v nekaterih primerih nato zožena z izključevanjem besed iz okolice, na kar je pri analizi posebej opozorjeno. Iskanja so bila zastavljena precej odprto, da bi zajela tudi morebitne v slovarjih neobravnane variante in manj tipične zglede ter omogočila pregled glagolov, s katerimi se frazema pojavljata.

- (1) *ločiti ljuljko od pšenice*: ljuljka (1–3 poljubne besede) pšenica: [lemma_lc="ljuljka"] [ ]{1,3} [lemma_lc="pšenica"]
- (2) *ločiti pšenico od ljuljke*: pšenica (1–3 poljubne besede) ljuljka: [lemma_lc="pšenica"] [ ]{1,3} [lemma_lc="ljuljka"]
- (3) *ločiti pleve/plevel od zrna/zrnja*: pleva/plevel (1–3 poljubne besede) zrno/zrnje: [lemma_lc="pleva|plevel"] [ ]{1,3} [lemma_lc="zrno|zrnje"]

²¹ <http://nl.ijs.si/imp/>.

²² https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=imp&struct_attr_stats=1.

²³ <https://viri.cjvt.si/gigafida/System/About>.

²⁴ https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=gfida20_dedup&struct_attr_stats=1&subcorpora=1.

²⁵ <https://www.clarin.si/noske/index.html>.

- (4) *ločiti zrna/zrnje od plev/plevela*: zrna/zrnje (1–3 poljubne besede) pleva/plevel:
[lemma_lc="zrna|zrnje"] [ ]{1,3} [lemma_lc="pleva|plevel"]

3.4.1 *Ločiti ljuljko od pšenice*

Frazem *ločiti ljuljko od pšenice* je v obeh korpusih zelo redek. Pojavi se samo en nesporen frazeološki primer, in sicer v korpusu *Gigafida 2.0*.

- [7] Toda natanko to je predpostavka, na katero desni krogi opirajo svojo kritiko medijev: da (z) manipulirani bralci, gledalci, poslušalci pač ne morejo **ločiti ljuljke od pšenice** in da je zato svobodna izbira med medijskimi produkti na trgu samo navidezna. (*Dnevnik*, 2007)

Pojavi se še nekaj metaforičnih primerov, ki so povezani s prenesenim pomenom ljuljke in pšenice iz izhodiščnega biblijskega odlomka (IMP: 10, *Gigafida 2.0*: 6). Skoraj vse te pojavitve v IMP so frazem *ljuljka med pšenico* 'slabo med dobrim' (8), ki je bil potrjen tudi v gradivu za slovenski knjižni jezik 16. stoletja. Razen v enem primeru (9) je vedno ohranjeno zaporedje *ljuljka – pšenica*. Prav tako so tudi v *Gigafidi 2.0* tri pojavitve tega frazema (10).

- [8] Saj vendar izjema le potrjuje pravilo; **ljuljka je vedno med pšenico**; ali zaradi tega ni vreči pšenice na ogenj. (Fran Saleški Finžgar: *Deteljica*, 1899)
- [9] Tode **med nar zlahtniši pšenico raste tudi kaka ljuljka** - in zatorej smo slišali, de šemtertje tudi med našimi Slovenci nekteri hudobneži gerde laži čez sv. Očeta Papeža okoli trosijo. (*Kmetijske in rokodelske novice*, 1848)
- [10] Čeprav bo marsikdo našel v tej zbirki tudi kakšno zrnce **ljuljke med pšenico**, nihče ne bo mogel preko dejstva, da so tu vendarle neki nastavki - ne več okorni začetniki, marveč ljudje z jasno, lastno potjo. (*Delo*, 2001)

3.4.2 *Ločiti zrnje od plev*

IMP ima samo en nesporen zgled za frazem (11) in dva, ki nekoliko odstopata (12, 13). Varianta z glagolom *deliti* iz SSF tako ni bila potrjena. V vseh treh primerih se pojavi samostalnik *pleve*, kar potrjuje njegovo prvotnost v frazemu. Pri drugem samostalniku se pojavita obe varianti: enkrat *zrno* in dvakrat *zrnje*.

- [11] To prvo preganjanje, ki je le **pleve ločilo od zrna**, je hitro prešlo kakor nenadna ploha. (Joseph Spillmann: *Korejska brata*, 1907)
- [12] Slovanski duh bo rodil novo, živo, življenja-vedo, ki bo **zvejala pleve od zrnja**, slabo od dobrega, ki bo ločila tuje od domačega; ki bo obsegala »vso resnico«, in kot taka bo vsesplošna svetovna; ne bo visela samo na spoznanji stvari, na sistemih. (*Slovenska literatura*, 1870)
- [13] Kedar orjemo, in sejemo, ter se potem dobre žetve nadjamo, si tudi lahko mislimo, da nas po smrti čaka obilna žetev v nebesih, če bomo tukaj po Gospodovih naukih živeli in neutrudljivo sejali dobra dela. In ali ni prav mlačva živa podoba tega, kar se bo na sodnji dan godilo, kedar bodo pravični ločeni od zavrženih, kakor mlatiči tukaj **ločijo slamo in pleve od zrnja**? (Josef Huber: *Izidor, pobožni kmet*, 1887)

Ker obe iskanji skupaj v *Gigafidi 2.0* najdeta okoli 900 zadetkov, sta bili nekoliko zoženi: enkrat z iskanjem glagola *ločiti* v kontekstu pet mest levo in desno, enkrat z iskanjem glagola *ločevati* v enako velikem kontekstu. Kljub zo-

ženju iskanja je primerov za frazem ostalo še več kot 600. Zaradi pogostnosti pojavitvev so v nadaljevanju števila pojavitvev zaokrožena na pet.

Ob pregledu gradiva se hitro izrišejo razmerja med variantami. Frazeoloških primerov, kjer je prvi samostalnik *pleva/plevel*, je 45, primerov, ki imajo najprej *zrnje/zrno*, pa okoli 570, torej je ta besedni red mnogo pogostejši. Med variantami, ki imajo naprej *pleva/plevel*, močno prevladuje varianta **ločiti pleve od zrnja** – takih je približno polovica primerov.

- [14] Želela bi si le, da bi poslušalstvo znalo bolj **ločiti pleve od zrnja** in da bi tehničarica zopet pretehtala na stran glasbe in ne šova. (*Dnevnik*, 2009)

Pri drugi skupini, ki ima najprej *zrnje/zrno*, se z glagolom *ločiti* frazem pojavi 485-krat, z glagolom *ločevati* pa 85-krat. Kljub veliki razliki v številu pojavitvev si variante v ostalih pogledih sledijo v enakem vrstnem redu pri obeh glagolih (gl. tabelo 2).

Tabela 2: Pogostnost variant frazema ločiti zrnje/zrno od plev/plevela v korpusu Gigafida 2.0

	ločevati	ločiti	Skupaj
ločevati/ločiti zrnje od plev	35	205	240
ločevati/ločiti zrno od plev	20	115	135
ločevati/ločiti zrno od plevela	10	55	65
ločevati/ločiti zrna od plev	5	30	35

Med variantami močno prevladujejo tiste s samostalnikom *pleve* iz izhodiščnega biblijskega odlomka,²⁶ medtem ko med variantami *zrno* : *zrnje* ni bistvene razlike v pogostosti.

- [15] Treba je **ločiti zrnje od plev**, vzpostaviti aparat, ki sodobno umetnost beleži in vrednoti, potem pa tako prečiščeno in ovrednoteno sodobno slovensko umetnost postaviti na ogled širši domači in svetovni javnosti. (*Gorenjski glas*, 2007)
- [16] S tem seveda ni nič narobe, vendar pa moramo farmacevti znati **ločevati zrno od plevela** in ljudem pravilno svetovati ob poplavi najrazličnejših reklamnih sporočil za zdravila v prosti prodaji. (*Viva*, 2003)

²⁶ Podobno ugotavlja E. Kržišnik na podlagi podatkov iz korpusa Fida in opozarja, da so variante s *plevel* vezane predvsem na govorjeni jezik: »Fida izkazuje približno trikrat večjo pogostost variante s *plev* (41 zadetkov) kakor tiste s sestavino *plevela* (devet zadetkov), vendar anketiranje rojenih govorcev tega ne potrjuje (prim. odgovore srednješolcev in utemeljitev za utrditev variante v slovenščini v Kržišnik 1989/90: 138), potrjuje pa govornost variante s *plevela*.« (Kržišnik 2003: 225) Tudi kasnejši prispevek v Jezikovni svetovalnici kaže podobno sliko: »V korpusu Gigafida je mogoče najti primere za vse zgoraj navedene različice frazema. Številčno sicer prevladujejo variante s samostalnikom *pleve*, ki jih je približno 2,5-krat več kot variant s samostalnikom *plevel*. Vendar je bolj kot to poveden podatek, da je primerov s sestavino *plevel* opazno več v besedilih z interneta, torej tam, kjer pred objavo ni lektorskih, uredniških in drugih posegov.« (Lengar Verovnik 2018)

Nadalje sta bila pri obeh osnovnih iskanjih iz okolice (pet mest levo in desno) izključena glagola *ločiti* in *ločevati* za pregled glagolske variantnosti, kar da približno 280 zadetkov. Pogosto je posamostaljenje z glagolnikom *ločevanje*, redkeje s samostalnikom *ločitev*.²⁷ Poleg tega se frazem pojavi še z nekaterimi drugimi glagoli iz besedne družine *ločiti* (npr. *razločiti*) ali pa je glagol *ločiti* med samostalnikoma, česar prejšnje zoženo iskanje ni zajelo. Varianta z glagolom *deliti* iz SSF ni bila potrjena. Nenavadno veliko je napak (vsaj 40), kjer je glagol *ločiti* napačno označen kot samostalnik *ločilo* ali *loč.* Po številčnosti izstopata *ločiti zrnje od plev* in *ločiti zrno od plev*, ki sta tudi sicer najbolj pogosti varianti. Če seštejemo pojavitve frazema z besedami iz besedne družine *ločiti*, pojavitve z glagolom *ločiti* na sredi in napačno označene primere, je pojavitev frazema še približno 180.

[17] V prikazu si prizadevam za skoraj pozitivistično predočanje del, nikakor pa ne za ocenjevanje in **ločevanje plev od zrnja**. (*Večer*, 1999)

[18] Zdi se celo, da imajo občutek, da so ravnali prav. Da je finančni položaj pač zahteval **ločitev zrnja od plev**. (Splet, novice, 2013)

S temi iskanji najdemo tudi devet primerov *zveze zrno/zrnje med plevami* 'dobro med slabim', ki se ni pojavila nikjer drugje. Opazna je variantnost samostalnika *zrno* : *zrnje*, drugi samostalnik pa je vedno *pleva*. Najpogosteje se pojavlja z glagoloma *biti* in *najti* (po štirikrat z vsakim).

[19] Po tovrstnih vsebinah zadnja leta zahodni in tudi slovenski bralci obilno povprašujejo, zato je seveda pomembno, da se **med množico plev najde tudi čimveč zrnja**. (*Delo*, 2001)

[20] In ko daste njegove besede na sito, **je med plevami vedno tudi zrnje**. (Splet, novice, 2014)

3.4.3 Križanje frazemov

Izvedena so bila tudi štiri iskanja, da bi zajeli morebitne primere križanja obeh frazemov. Z iskanji so zajeta vsa potencialna križanja, čeprav je zaradi pomenskih lastnosti posameznih besed, ki frazema sestavljajo, najbolj verjetno križanje *ločiti pšenico od plev*, ostala pa so manj verjetna.

(1) *ločiti pšenico od plev*: *pšenica* + kontekst *pleva* (5L in 5D)

(2) *ločiti pšenico od plevela*: *pšenica* + kontekst *plevel* (5L in 5D)

(3) *ločiti ljuljko od zrnja*: *ljuljka* + kontekst *zrnje* (5L in 5D)

(4) *ločiti ljuljko od zrna*: *ljuljka* + kontekst *zrno* (5L in 5D)

V korpusu IMP se pojavi en primer križanja frazemov, ki je sestavinsko enak primeru iz 16. stoletja (gl. razdelek 3.1.2). V obeh primerih ne gre za izvirno slovensko besedilo, temveč za prevod nemškega besedila, zato je to križanje verjetno nastalo zaradi dobesednega prevajanja iz nemščine in nepoznavanja frazeološke norme v slovenskem jeziku.

²⁷ Posamostaljenj z glagolnikom *ločevanje* je 56, s samostalnikom *ločitev* pa tri; posamostaljenja z glagolnikom *ločenje* ni. Zajete so bile oblikoslovne in besednoredne variante, iskanje je bilo dovolj odprto, da se je našlo tudi primere, ko *ločevanje* oz. *ločitev* ne stoji tik ob ostalih sestavinah frazema (npr. »ločevanje bolj in manj pomembnih informacij ali zrna od plev« (*Večer*, 2000)).

[21] Že zdaj v začetku nevarnosti so se začele **ločiti pleva od pšenice**. (Joseph Spillmann: *Korejska brata*, 1907)

V korpusu *Gigafida 2.0* se pojavi samo en primer križanja, ki pa zaradi glagola *najti* ni najbolj tipičen zgled za frazem:

[22] Toda tudi v tem primeru ni podlegel njenemu nasprotju in je znal **sredi ljuljke najti zrno**. (*Dnevnik*, 2005)

Glede na to, da so primeri križanja v gradivu izjemno redki, frazema kljub podobni zgradbi, pomenu, nekaterim skupnim sestavinam (*ločiti*, *od*) in pripadnosti istemu pojmovnemu polju načeloma ostajata ločena.

4 PRIMERJAVA RABE OBRAVNAVANIH FRAZEMOV SKOZI ZGODOVINO SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA

V 16. stoletju so v besedilih citati in metafore, povezani z biblijskim odlomkom o ljuljki in pšenici, bistveno pogostejši kot tisti, povezani z odlomkom o plevah in pšenici. Vendar so si ti zgledi med seboj preveč različni in hkrati ostajajo znotraj izhodiščnega konteksta, zato v gradivu za knjižni jezik 16. stoletja ne moremo potrditi obstoja frazema *ločiti ljuljko od pšenice*. Frazem je obravnavan v SSKJ2 in SP, vendar se v korpusih pojavi le en nesporen primer (v *Gigafidi 2.0*). Težko bi torej pritrdili uvodni trditvi, da je frazem *ločiti ljuljko od pšenice* starejši, saj pojavitev zanj nismo našli drugje kot v sodobnem jeziku, in še tam je izpričan v zelo omejenem obsegu. Postavlja se vprašanje, koliko sploh je ta frazem v rabi v slovenskem knjižnem jeziku. Morda se uporablja v besedilih, ki niso zajeta v korpusih, ali v govornem jeziku, a je zlasti slednje vprašljivo. V primeru frazema *ločiti ljuljko od pšenice* gre za zelo specifično podobo, ki je znana predvsem ali celo samo iz biblijskega odlomka in za večino sodobnih govorcev nima podlage v neposrednem izkustvu. Ločevanje zrnja od plev pa je bilo v vsakdanjem življenju na podeželju del vsakoletnih opravil, zato je bilo močnejše utrjeno v zavesti ljudi in morda ima zato tudi frazem *ločiti zrnje od plev* bistveno drugačen, bolj dinamičen razvoj.

Metafor in citatov o ločevanju zrnja od plev je v gradivu za knjižni jezik 16. stoletja bistveno manj kot o ločevanju ljuljke od pšenice. V slovarskih virih se frazem prvič pojavi v Pleteršnikovem slovarju in nato v Glonarjevem, Pavličevem, v SSKJ2, SP in SSF. V Pleteršnikovem, Glonarjevem in Pavličevem slovarju se vedno pojavi samostalnik *pleva*, *plevel* se pojavi šele v sodobnih slovarjih (SSKJ2 in SSF). Samostalnik *zrno* se prvič pojavi v Pavličevem slovarju, Pleteršnik in Glonar oba navajata *zrnje*. V Pleteršnikovem slovarju in SP je samostalnik *pleva* na drugem mestu, pri Pavlici na prvem, Glonar, SSKJ2 in SSF pa prinašajo obe besednoredni varianti. V zgledih iz korpusa IMP se vedno pojavlja samostalnik *pleve*, in sicer na prvem mestu, pri drugem samostalniku pa je že v zgodovinskem gradivu opazna variantnost *zrnje* : *zrno*. Glede na slovarje in korpus IMP lahko pritrdimo trditvi iz člankov E. Kržišnik, da je frazem najprej obstajal s samostal-

nikom *pleva* in da je varianta *plevel* novejša, variantnost *zrno* : *zrnje* pa je opazna že prej. V sodobnem jeziku je najpogostejša varianta *ločiti zrnje od plev*. Analizo variant v korpusu *Gigafida 2.0* bi strnili takole:

- (1) variante z glagolom *ločiti* so bistveno pogostejše od variant z glagolom *ločevati*;
- (2) variante, ki imajo najprej *zrno/zrnje*, so bistveno pogostejše od variant, ki imajo najprej *pleva/plevel*;
- (3) variante s samostalnikom *pleva* so bistveno pogostejše od variant s samostalnikom *plevel*;
- (4) med variantama *zrno* : *zrnje* ni bistvenih razlik.

Na tem mestu velja opozoriti, da tudi SSF kot najpogostejšo varianto navaja *ločiti zrnje od plev* in ustrezno navaja možnost variantnosti z glagolom *ločevati*. V gradivu pa ni bila potrjena varianta z glagolom *deliti* in s tem predpostavka o prvotnosti samostalnika *plevel*. V *Gigafidi 2.0* je dokaj pogosta posamostaljena oblika frazema z glagolnikom *ločevanje*, redko tudi s samostalnikom *ločitev*, česar SSF ne omenja, čeprav je na to možnost opozorjeno pri nekaterih drugih frazemih (npr. za frazem *metati bisere svinjam* navaja tudi *metanje biserov [svinjam]*).

V pregledanih slovarjih sta frazema prikazana ločeno, nikjer ni predvideno, da bi lahko prihajalo do njunega križanja. V gradivu za slovenski knjižni jezik 16. stoletja in v korpusu IMP se po enkrat pojavi zveza *ločiti pleve od pšenice*. Ker gre obakrat za prevod nemškega dela, je do tega verjetno prišlo zaradi dobesednega prevajanja iz nemščine. Poleg tega se pojavi samo še en delno ustrezen primer križanja v *Gigafidi 2.0*: *sredi ljuljke najti zrno*. Trditev o samostojnosti obeh frazemov torej večinoma drži, a s pomislekom o razširjenosti frazema *ločiti ljuljko od pšenice* v slovenskem knjižnem jeziku.

Že v gradivu za slovenski knjižni jezik 16. stoletja je izpričan frazem *ljuljka mej pšenico* 'slabo med dobrim', ki je verjetno povezan z istim izhodiščnim odlomkom kot *ločiti ljuljko od pšenice*. Podobne zveze s predlogom *med* se pojavijo tako v korpusu IMP kot v novejših besedilih korpusa *Gigafida 2.0*, kar pomeni, da je zveza kontinuirano prisotna v slovenskem jeziku od 16. stoletja dalje, a se ne pojavi v nobenem od pregledanih slovarjev. Samo v korpusu *Gigafida 2.0* se pojavlja tudi *zrno/zrnje med plevami* 'dobro med slabim'. Frazema sta si med seboj podobna, vendar imata ravno obraten pomen: *ljuljka med pšenico* 'slabo med dobrim' in *zrno/zrnje med plevami* 'dobro med slabim'. Poleg tega je frazem *ljuljka mej/med pšenico* v slovenskem knjižnem jeziku potrjen od vključno 16. stoletja dalje, frazem *zrno/zrnje med plevami* pa se pojavi samo v *Gigafidi 2.0*, torej samo v sodobnem jeziku.

5 SKLEP

Čprav je v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja pojavitev, povezanih s priliko o ljuljki med pšenico, več kot tistih, povezanih z odlomkom o ločevanju zrnja od plev, je v kasnejših obdobjih frazem *ločiti ljuljko od pšenice* bistveno redkejši. Kljub obravnavi v osrednjih slovarskih priročnikih SSKJ2 in SP se v *Gigafidi 2.0* pojavi le enkrat, zato se pojavlja dvom o njegovi razširjenosti v slovenskem knjižnem jeziku. Za bolj zanesljivo sodbo bi morali izvesti obsežnejšo raziskavo, ki bi vključevala tudi anketiranje rojenih govorcev in druge vire. Frazem *ločiti zrnje od plev* pa je potrjen v več slovarjih, pregled korpusnega gradiva kaže njegovo pestro in pogosto rabo, zato ne moremo potrditi teze, da je ta frazem mlajši od prvega. Čprav frazema družijo več skupnih značilnosti, se zdi po pregledu slovarskih in korpusnih virov verjetnejša razlaga, da sta se frazema razvila iz različnih biblijskih odlomkov neodvisno eden od drugega. Med frazemoma le redko prihaja do križanj, izpričani primeri so večinoma razločljivi z dobrednim prevajanjem iz nemščine, kar kaže, da gre za dve precej ločeni frazeološki enoti. Pokazalo se je, da pogosto prihaja do razkoraka med zapisi v slovarjih in stanjem v korpusih, torej rabo, saj je že od 16. stoletja dalje prisoten frazem *ljuljka mej/med pšenico* 'slabo med dobrim', ki ni obravnavan v nobenem od pregledanih slovarjev.

VIRI

- Biblija.net** = *Biblija.net: Sveto pismo na internetu*, www.biblija.net.
Cigale 1860 = Matej Cigale, *Deutsch-slovenisches Wörterbuch*, 1860, www.dlib.si.
DB 1584 = Jurij Dalmatin, *BIBLIA*, Wittenberg, 1584.
Duden = *Duden*, www.duden.de.
eSP = *ePravopis: slovar slovenskega pravopisa 2014–*, www.fran.si.
Erjavec 2014 = Tomaž Erjavec, *Digital library and corpus of historical Slovene IMP 1.1*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, 2014, <http://hdl.handle.net/11356/1031>.
Glonar 1936 = Joža Glonar, *Slovar slovenskega jezika*, 1936, www.dlib.si.
Grimm = *Der digitale Grimm: Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm*, www.woerterbuchnetz.de.
Gutsman 1789 = Ožbalt Gutsman, *Deutsch-windisches Wörterbuch*, 1789, www.dlib.si.
Hipolit = *Kartoteka gesel obrnjenega latinsko-nemško-slovenskega in nemško-slovensko-latinskega slovarja Hipolita Novomeškega*, pripravil Jože Stabej, gradivo hrani Sekcija za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
JPo 1578 = Jurij Juričič, *POSTILLA*, Ljubljana, 1578.
Kastelec - Vorenc = *Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec - Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum (1608–1710)*, www.fran.si.
KB 1566 = Sebastijan Krelj, *OTROZHA BIBLIA*, Regensburg, 1566.
KPo 1567 = Sebastijan Krelj, *POSTILLA SLOVENSKA*, Regensburg, 1567.
Krek idr. 2019 = Simon Krek idr., *Corpus of Written Standard Slovene Gigafida 2.0*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, 2019, <http://hdl.handle.net/11356/1320>.
MD 1592 = Hieronymus Megiser, *DICTIONARIUM QVATVOR LINGVARVM*, Graz, 1592.
MTh 1603 = Hieronymus Megiser, *Thefaurus Polyglottus*, Frankfurt, 1603.
Murko 1833 = Anton Murko, *Slovénsko-Némshki in Némshko-Slovénski rôzhni besédnik*, 1833, www.dlib.si.
Pavlica 1960 = Josip Pavlica, *Frazeološki slovar v petih jezikih*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1960.
Pleteršnik = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, www.fran.si.

- SA 1559** = Ioannes Spangenberg, *Außlegung der Epiftel vnd Euangelien von den fürnembften Festen durchs gantze Jar*, Nürnberg, 1558.
- Snoj 2014** = Marko Snoj, *Slovar jezika Janeza Svetokriškega*, www.fran.si.
- Snoj 2021** = Marko Snoj, *Slovar Pohlinovega jezika*, www.fran.si.
- SP** = *Slovenski pravopis*, www.fran.si.
- SSF** = Janez Keber, *Slovar slovenskih frazemov*, www.fran.si.
- SSKJ2** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*, www.fran.si.
- SSKJ16** = Kozma Ahačič – Metod Čepar – Alenka Jelovšek – Andreja Legan Ravnikar – Majda Merše – Jožica Narat – France Novak – Francka Premk, *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; A–D*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2021.
- TPo 1595** = Primož Trubar, *HISHNA POSTILLA*, Tübingen, 1595.
- TT 1557** = Primož Trubar, *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*, Tübingen, 1557.
- TT 1581–82** = Primož Trubar, *TA CELI NOVI TESTAMENT*, Tübingen, 1581–1582.
- Vodnik** = *Kartoteka gesel obrnjenega nemško-slovenskega slovarja Valentina Vodnika*, pripravil Jože Stabej, gradivo hrani Sekcija za zgodovino slovenskega jezika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

LITERATURA

- Galer 2001** = Majda Marija Galer, *Biblične stalne zveze v slovenskem jeziku*, diplomska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2001.
- Gantar 2001** = Polona Gantar, Slovenska frazeologija v dosedanjih slovarjih glede na aktualna slovaropisna načela, *Jezikoslovni zapiski* 7.1–2 (2001), 207–223.
- Humar 1998** = Marjeta Humar, Frazeologija kot ponazarjalno gradivo v Pleteršnikovem slovarju, v: *Pleteršnikov slovensko-nemški slovar: zbornik s simpozija '96 v Pišecah*, ur. Jože Toporišič, Pišec: Komisija »Maks Pleteršnik« – Novo mesto: Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba, 1998, 87–96.
- Jesenšek 2004** = Vida Jesenšek, Frazeologija v Pleteršnikovem slovensko-nemškem slovarju: jezikovnosistemska in prevodna ustreznost, v: *Besedoslovne lastnosti slovenskega jezika: slovenska zemljepisna imena*, ur. Marko Jesenšek, Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije – Pišec: Društvo Pleteršnikova domačija, 2004, 241–251.
- Keber 2000** = Janez Keber, Raziskovanje slovenske frazeologije – sedanje stanje in zasnova frazeološkega slovarja, *Jezikoslovni zapiski* 6.1 (2000), 81–116.
- Gliha Komac idr. 2015** = Nataša Gliha Komac – Nataša Jakop – Janoš Ježovnik – Simona Klemenčič – Domen Krvina – Nina Ledinek – Tanja Mirtič – Andrej Perdih – Špela Petric – Marko Snoj – Andreja Žele, *Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015, dostopno na www.fran.si.
- Konicka 2012** = Jelena Konicka, Prvi slovenski frazeološki slovar, *Jezikoslovni zapiski* 18.2 (2012), 169–185.
- Kržišnik 1996** = Erika Kržišnik, Norma v frazeologiji in odstopi od nje v besedilih, *Slavistična revija* 44.2 (1996), 133–154.
- Kržišnik 2000** = Erika Kržišnik, Biblične stalne zveze v SSKJ in v slovenskem jeziku, *Razprave – Dissertationes* 17 (2000), 67–80.
- Kržišnik 2003** = Erika Kržišnik, Frazeologija v Slovenskem pravopisu 2001, *Slavistična revija* 51.2 (2003), 221–237.
- Kržišnik 2008** = Erika Kržišnik, Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot, *Jezik in slovstvo* 53.1 (2008), 34–47.
- Kržišnik Kolšek 1989/90** = Erika Kržišnik Kolšek, Frazeologija v osnovni in srednji šoli, *Jezik in slovstvo* 35.6 (1989/90), 134–141.
- Legan Ravnikar 2019** = Andreja Legan Ravnikar, Vodnik kot leksikograf: večbesedni leksemi v rokopisnem nemško-slovenskem slovarju, v: *Oživiljeni Vodnik: razprave o Valentinu Vodniku*, ur. Andreja Legan Ravnikar – Irena Orel – Alenka Jelovšek, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2019 (*Linguistica et philologica* 39), 57–73.

- Lengar Verovnik 2018** = Tina Lengar Verovnik, Ločiti zno od plevéla, *Jezikovna svetovalnica*, 2018, <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/>.
- Merše 2011** = Majda Merše, Uvod, v: Kozma Ahačič – Andreja Legan Ravninar – Majda Merše – Jožica Narat – France Novak, *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Zbirka Slovarji), 7–16.
- Trivunović 2019** = Eva Trivunović, Diahrono raziskovanje biblijskih in izbiblijskih frazemov, *Jezi-koslovni zapiski* 25.2 (2019), 47–61.
- Ulčnik 2014a** = Natalija Ulčnik, Frazemi in pregovori v slovenskih splošnih in specializiranih slovar-jih (s poudarkom na slovarjih 19. stoletja), *Slavia Centralis* 7.2 (2014), 98–101.
- Ulčnik 2014b** = Natalija Ulčnik, Slovensko paremiološko in frazeološko gradivo v temeljnih dvo-jezičnih slovarjih 19. stoletja – v Cigaletovem nemško-slovenskem (1860) in Pleteršnikovem slovensko-nemškem slovarju (1894/1895), v: *Frazeologija nemškega jezika z vidikov kontras-tivnega in uporabnega jezikoslovja*, ur. Vida Jesenšek, Maribor: Filozofska fakulteta, Oddelek za germanistiko, 2014, 282–319.

SUMMARY

Comparison of the Origin and Development of the Phraseological Units *ločiti lju-ljko od pšenice* ‘to separate the tares from the wheat’ and *ločiti zrnje od plev* ‘to separate the grain from the chaff’ and Their Variants in Literary Slovenian

This article deals with the origin and development of two phraseological units, *ločiti lju-ljko od pšenice* ‘to separate the tares from the wheat’ and *ločiti zrnje od plev* ‘to separate the grain from the chaff’, in literary Slovenian from the sixteenth century to modern times. They share many similarities: they both mean ‘distinguish the bad from the good’, have a similar structure, and are also related to the same domain of human life. The article presents their diachronic development and compares them to each other. In addition, the article investigates the origin of the phraseological unit *ločiti zrnje od plev* because it is not clear whether it is derived from the *Bible* or was formed based on the phraseological unit *ločiti lju-ljko od pšenice*. The research was based on a complete concordance of sixteenth-century Slovenian Protestant texts, various historical and modern dictionaries, and two electronic corpora: IMP, which contains works until 1918, and *Gigafida 2.0*, the latest edition of the modern Slovenian language corpus. Despite their many similarities, the phraseological units underwent very different development. The phraseological unit *ločiti lju-ljko od pšenice* is verified only in modern language, which raises doubts about its actual use in literary Slovenian. In contrast, the phraseological unit *ločiti zrnje od plev* is confirmed in much earlier material: according to both dictionary sources and corpora it was definitely in use from the second half of the nineteenth century onward. In addition, the phrase *lju-ljka mej pšenico* ‘the bad mixed with the good’ is observed in texts from the sixteenth century onward, but none of the dictionaries include it.